

הבנת הגדול האחרון.

1, מצדת ציון הן נפלה פלאים
עיר אל יושביה מקרובים.
2, גם הארמנים הנשבעים
שם חכמים רבים לרועים
נתנו: חרובים ונפשונו.

3, כמי המקדש חרבו הנה.
לארץ ישבנו חילוי קרה:
אין פעה פה אימה האמה —
רק או תשובה: אם הפוך בחימה
אנדת קור באורה מדה.

4, רק כהן אחד גם מקדש
— מתחרב האכלה —
וכאשר הער ככה הארץ
לשב אפוד הרקק מפרץ.
שש משור פפריו הבהל.

5, על לבו חוד וחרד מחרובים
הרה תומי וארזי כמאר.
תלתיו הלכנים הם מכתובים
לחיו: שם הקטנים מאירים
ורחים על זקני הטורה.

6, כן יצעד ברחובות הרביות.
עמי רק בתרבות חובבתי
תורונה כמים הרביות
אם עירון בעד יצות מרכות
הלבנה נחה לאט יולחה.

7, על המקדש יצלה הכהן
על החיסותיו כרות מרה.
ערו נפשו — נע לו חשב —
לשקום ישא מרדתי.
עמי נדמעת הרביתה.

8, גם כבודך מעט זמנה.
הן מקדש חיה הרבית
שנתקד אשר יש שבות.
אספה את ויהי מקום שנת.
גם יפעת בני-אחרים הלפתה.

9, קצוד קרע את המכתב
הכהנים כרסן נסכחו:
נשדתי מכתבת
בנהלקך עיר יושבת
קוד גם מוכרך נרצחו.

10, בתלולה כפיה אשתחיה:
קח נא מפרץ המקדש:
על כרסיה ירדע באנה.
מפתח השפת ציחה
תרועת האים הנטי.

11, כפרשו השוער הכפיה
נפשו עליו משתפת
הנה פתאם מרששים
כיד שלוחה שורה מקרעים
המפתח שם משכת.

12, הרואים זאת ממקום מרחקים
השבות לחיו ורה.
בקרר כנסו המחשבים
כען השמש מחרובים
רותו שם היה פיתה.

י. שפירא.

דער לעטצטער האדערעכטער.

1, דא שאלצע צוין איז נעמארקען.
עס ליענט דא נאכטעשטאנד ערהעערט.
2, דא קווען ווילען מאטראהאלען.
וואך זאכס דעם אפערס רופט וואלדען.
אין שופט אונד טויפטעוועק ערקערט.

3, דעם טעפעלס פירעפער ונד ערשלאגען.
דא ליבען רוהען אין קאלטער נאכט:
עס שפארט דאס מיטטעוואכטע צאנען.
4, נור ווען איין באנען קרן נעמארקען.
נאכטעוועקען אין דא איז קראכט.

5, א וויין פירעפער נור ערשטע דעם מאדען.
דאס שווערס רופט נאכט אן אירן העראן:
אונד אלס עס טועט נאכט נעמארקען.
6, דא לענט ערשלאכט שיש בלויען בארדען.
וויין ווייסעס פירעפערקליר ער אן.

7, אונד ווען ברודס און העללעס פראנען.
דע ארום טויט פירעפער.
8, אונד ווען זיבענעלאקען האנען
אום ערלע טיענעפארבע וואנען
אין וועטס בארשעס זענען הויך.

9, זא שרייט ער דורך אדע נאכטען.
דע נאכאלר נור בענלישע אירן.
10, דא פירעפערעוועק זינגט ערבלאכען.
ווען דורך נעמארקען וואלדענאכטען
ווא פלאטעלך מאנדעלויטס בעשען.

11, אונד אונד דעם טעפעלס קוואדעוועקע
שטייט שטייט דע פירעפערעוועק הויך:
נעמארקען טיף פאן דעם נעשקע.
12, שייט ער דאס ווארשט שיש כוקע
צום שווארץ אסמאנען היסעל אונד.

13, דא כווס פאן הינעס פאלק נעווען.
וויין היינענער טעפעל אום ערהעערט.
14, דא העלען טעפעל ונד ערבלוכען.
דא דורך דעם טעפעלס הוקעל שרובען.
שט נלאנן דע ענגעל הויט פערקלארט.

15, דין צאן האט דען אלפא נעמארקען.
אלס אפער טיף דע פירעפערעוועק יאנא.
16, דא האסט אונד ווירדען נאכט נעמארקען.
אום היינען טעפעל צו פרווארדען.
17, דין פאלק אום פארט אונד דין אלפא.

18, זא נאכט דעם טעפעלס שליסטער ווערען.
אונד וויין אונד בענענער דע נעמאר!
19, אונד אין דא קענע זינגט ער נעמאר.
פאן פליעט צאנען ווירדען לענען.
אונד רופטער ווענעדיבעלאך.

20, וויא בעפענער זא דא איז ערהענען.
דעם טעפעלס נוינען פראשטער קניען.
21, וויאט דוקעל עס הערעט פאן אפען.
וויא אינע האנד אים ליכט נעוואכען.
דא האך נעמאר דען שליסטער צענט.

22, אונד דא עס ווען פאן פערנע שליסטען.
דא האלשען עס פיר בלישענשאכט —
אלס זינגט אום פאן דא הארען שטימען.
23, ליענט אונד דעם טעפעלס מאטראווישטען
דע לעפעלס האדערעכטער פארט.

לודוויג אויגוסט פראנקעל.

בינעפע דער רעדאקציען.

הערן לי און קי. דאס פערע-אויספאר-פער-
כאס איז "בו אונד ווערעווע" פארלייט אויסגעראכען.
אונד צוואר בענענען און אפערירן, וויא אין אונזערן

דערער נענענעשפאר נעמארקען נאכדן צו דען געוויינ-
ליכען אונד לענענעוועשען דעם מאנאטיען.
הערן לי און פאקא. אירע צושייט צינג
פאן לאפעווערעשענע בענענענען פיר דאס ווענענען:
אונד דאס בלושטאכען ווארדען פאן אפט אונד ווער
נעמארקען ווערענענען. אונד דעם נאכט דעם פאן
אונד נענענען זא אפסקיר אונד אונדעקאנטע, דאסען עס
ווארדען נאכט דעם טיף לארונג. זיך מיט אים צו בע-
שענען.
הערן לי און ג. ווען דא וואלדען ווערען זא
אנדערע.
הערן לי און ג. דא אונדעכטע לויטען:
Saar bei Gyöngyös.
הערן לי און ג. פאן אים דאזי נאכט פער-
שלישטען.
הערן לי און ג. ווארשט נאכט פאן דאס מינע-
פערען פערענען נעמארקען נעמארקען ווערען דא
פירענען פאר.
הערן לי און ג. עס נאכט דעם קניען וואלדען
שעפטיש ווישע אנטפאלט.
הערן לי און ג. ווען איז אונדעכטע אונד אפי-
ווארשט יואר א יום פאר אין פירענען אונדעכטע.
הערן לי און ג. נאכט פאן אלדעסן עס אום
אין אינפארע שווערען, דעם איין פערענענען פערע
נאכט אונד דען לויט נעמאר.
"אינענענע" טראדוקא. אינע וואלדען נאכטען
מיט אונד ליענט אים בענענענען קענעלע צוקאפען:
פירענען נאכט.

לאנדווירטשאפטליכע.

א מ ט ל י ב ר ע ר נ ט ע - ב ע ר י ב ט.
דא ביז צום 10 טען דא אים מיטשפערען פיר
אקקורדען. ווערענע אונד הארעל אינעווענען
אונד ווען בערענענע נעמארקען פארענענען דעם
לאנדווירטשאפטליכען טראדוקאן:
וויא צען אים לינגט דעם דאזי פאן
הע אונד דא נעמארקען קוואלעט אונד
אונד קוואלעט פערענענען דא ערשטע-אום-
נעמארקען ונד דעם טיף דאס בענענען. נעמאר-
דעם דאזי אים דעם טיף אין מאנען אונד
פאן בענענען. דא ערשט אים נישט טעפעל-
ווען דעם דאזי אונד טיף אונד דעם ווענען-ע-
טיף פאן נעמארקען. דא ערשט אים אינע
טעפעל.
דא נעמארקען לינגט דעם דאזי אים דעם
טיף אים אינע אום נאכט קאמפאט אים
דעמארקען בענענען. דאס ערשטע אים אין
נעמארקען דא אונד נישט פארענען שווער.
דעמארקען דעם דאזי אים דא ערשט אים נאכט
שענענענען ווארשט בענענען אונד האט דעם
הויש בענענען. אין דען קאמפאטען ווענענען
ווארשט אונד ווענענען אים דאס ערשטענען נישט
טעפעל. ווען דעם דאזי אים טיף טעפעל
אינע טעפעלענען נעמארקען. דעמארקען דעם טיף
האט דעם טיף בענענען. לינגט דעם טיף
אום הארדער קאמפאט. היינט ער דאנאם אין
דען אונדען קאמפאטען ווירד פאן נעמארקען.
נעמארקען לינגט דעם דאזי האט דעם
טיף בענענען. דעמארקען דעם דאזי אים דעם
טיף אים נאכט אונד פערענענען דא ערשט
נישט טעפעל צו ווערען. ווען דעם דאזי אונד
אינע טיף אים דעם טיף פאסט בענענען אונד
אונד טיף נישט נישט טעפעל צו ווערען. דעמאר-
דעם טיף אים דא ערשטען פאן נאכטען אונד
אן פערען טעפעל פאן ווענענען אונד אים ציפ-
טע קאמפאט ונד דא האלדען קוק אונד וואר-
אום בארשטער קאמפאטען האט דא נעמארקען אים
טע דעם אינעווענען דעם טיף נעמארקען. לינגט
דעם טיף האט דעם דעם טיף בענענען.
ה א פ ע ר. לינגט דעם דאזי אים דא
שוואכע אונד דען אונדעכטען צוויקען-
בליענען אונד פערענענען אינע שוואכע טיף.
דעמארקען דעם דאזי טעפעל אינע שוואכע טיף-
ערשטע נעמאר. ווען דעם דאזי אונד דעם
טיף ווירד דא ערשט אונד טעפעל בליענען

אינע קאניגליכע אדמאנין פאם 9 אקטאבער 1785
עקראישע ענדליך, דרא אינדווידוען אויס דער יודענ-
נאכט דער שארם פאלמא און פאלמי, צום הערעס-
פלאטען. איר צו דרעס אדערען שטאטסדינעסען.

פרייך דויעטע עס נאך לאנגע, ערע דרא נעשאר-
רובע מיראנניא אינעוואווערעלעך פאראושהילע נאכע-
ליך וויך פאן אלען קאפיאציעאנען בליבען ווא, פראפן
דער הערעהאפטען שעללונג, ווערעט זיא אלס נאלי-
איבישע, נראכטפען אונד מאניאקרויסען אין דער
שארם אינגהאטען, איך פערנע אינשעפלאכטען, אונד
הילעס עס אין קאיואלערען וואלל נוכט אינטיי זינע
וורדע, מיט אינגען אין דען שטראסען צו פערקערקען
אירע ללדען צו בעווען אונד זינע קאפאציען בויא אינגען
צו מאכען, ווא מער מאן דעננאך יעדע נאהרע פערבינדונג-
"דע" נעדרנישע פראכטען אונד דרא נעמינישע שטאלל-
מאנד וואנדע זיך מיט פראכטען פאן אינגע יודען אדער
אינגע יודין.

נאני ערווישט קאפט מיר בייס שוויסע דויער
אבהאלונג דרא אונשעהראטונג, ווערעט אין ענדוויש-
יודע פאך קוועטע מיט אינגע שטאטישען עדעלמאן אויס
מאלאקרא האפטע אונד ועלבע איד דען לעוען נוכט
פארענהאלטען ווילל.
(שלוס פאלט)

הומאריסטישעס.

אין איינבאדנאנאלקן.
אבעל זיינסקס קאנטע נוכט לעיען אינד ווא-
בעשטערקט דיעס וועט שארע פאך אללע וועלט
צו פערהייטליכען, אינגע וואס ער אים קאפטען-
הויט אונד לעיסט זיך, אים זיך אין אינגען צו גע-
בען, פאם קעללעך דען פאסטע ללאך, רייבען,
דען ער אבער לוינדע פערקערט זיך האנד נאכט
זא דאס איך דרא אונאסען, אינטער וועלכען אינע
לאקאטאטע אונעווערלעכע ווא, פערקערט צו
שטעהען קאטען.

דא קאס ווין פלינד לאם שטאטער הינצו
אינד הייך: אבעל וואס וואסט דרא צו דעם אי-
נעבאנאנאלקן? איינע טאטישין האט
זיך אויסגעקענדט.

ווא דען וואסע דער וואנעראצע ציי-
טונשליכע זעיערע.

ני ווערסט דרא נוכט דרא אין דער עשישין?
ענטווערעט לאם איך דרא לאקאטאטע ציינער.

אינאלאט

אין אינע נעמינדע פינערע אין דאכטער,
דעסטע קאט-האלפט רעכט איבער זיא, אינגע
מאנע קאס אין אירע אים הויט אום דיענע פאך-
נעס בעסטע אינד לויט דרא ברבט שרא געשי-
אשר שפראך ווארדע דרא העכען ווער פאן
אינד היינט עס אירעס מאנע פאך ווארעס ער
זאלטע שארע אינד הויט ביינע דרא איך אינע-
דען זאגט ער צו נעלפען אים ווא דרא ער-
בייך דרא זאב קויע דויל, דער דאכטער טאפט
דען אירע אין אירע נענטא אים צו פערטע-
לען היינע פערטעוואסען זיך ווא עס עס נעמט
זאכט ער האכט דאמאסן אין וועט אינע דאמאסן
אבער זאב נוכט - זאכט בעשעט - אן דרא נע-
וויס איבער יעדע וועטן דעראכטע נעכט
נעראכט.

ביים מיטשטאלל לעיעט דרא דאכטער-
פרייז דעם אירע ציינערייא פלייש איך דען
עטלעכע, פאך דאן אינד הענע דער נאכט נירפ
צו פערטעווערען, וועטן זיא אירע שפראך דרא
רעכען, זאכט איבער דרא לעווס אינד דאם ווינע-
ליכע נעשעלטע בעסטער, זיא ענטווערעט
וויפענד דער אירע טאטע דעם דרא אים
עס נעווייס בעסטער.

דער חדה:
ה פ נ י ז פ נ ח ס.
(שני בני עיר.)
ער שניש מעד הכניו שירו השנים ושנים הכנו
למלחה ומשם לא שבנו. שלשה אחות הראשונים שוים
ואות הרביעי של שם השני "נחש" הוא "סוף" עיבה ששת
מינם על יוד של השני.

ר י ב מ י נ ה א ב ג ד ו ז ח ט י ק ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת
ב י ד ע, דרא הערען: יאזע ארלער - בעיענ-
סאס, יוסף נייבעני אין פעסבורג.
דרא ח י ד ה, דרא הערען: אפיס נייבעני -
מאקא, יוסף צבי ווייס אונד אביש יעד-ניר-באפאך,
מאיר קליין - מ-קאסאן, בערנאט ווייס - אבאוי-סינא,
ווילעלם אלעקסאנדרע - סראקא, מאיר קליין-מאדאיר-
לאפאש, מ-סעק - איינשטיין, יעקב שווערע - ניר-
מאדא, מרת, ראש - נאדיאקארלי, יהודה ביליצער -
בערעטש-א-אפילי, ש. ל. אדעם - מאנאו.

נ א כ ט ר א נ
ער לאונג אין נוס 178
דאס דיי טישע ראשונע האבען נאך נעלאזט, דרא
הערען: נעאפאך ווייס - מעד עשעו אינד דאדיר לא-
וועקאפא - ריישע: דרא ח י ד ה, דרא הערען: אברהם
יוסף לעב - איזרייס - פעסער אונד מ-ראש - נאדיאקארלי;
ענדלך ב י ד ע, דרא הערען: יהודה אונד יוסף ניילא-
דער - באמאקעס.

פרייטאג פארלעטאן.

דרא יודען אויך נאלאקרא.

(נאך דר מ קאיווער דינג)
(9טע פארטעציאנע)
דער שיקקליכע קאטלאן דער קאיווער ציאן ענדע-
טע מיט פאלנעדעס בעשלוסט:

אלע אין דיענעס פערזינליכע עטהאלטען
פערברעט זינד אלס פערטער אפגעליד פראווישירט
ווארען. פאן קאפיאציעס אירע פערמאן אונד איבערווען
עס דעם קאניגליכען פוסקס. זיא ווארדען פיר אונשארט
אינד אונטערליך עקלארע, ווירדן נייטפליכע אונד ועל-
כוכע ווארשהאפטען צו בעוויסען אדער אפגעטע נע-
עדענשעלדען צו בעשלווען וועדע אירע אונעווערען.
נאך אירע פאסליע ווען בערעכענט נאכער, זיכער,
עדעלשטיגע קאדאלעך, וועדע, פינען סאסט אנוועלען,
איך פערדען צו ווישען וואסען צו טראנען, איבערוויס
פאן אלע דען נעוועטען, פרווילענען אונד פרווילענע-
ברייך צו מאכען, וועלכען איבען בעוואונטער דער
אינדעל אינגעוויסע ווער.

פאן נאכטע אירען ועלכס נאך פאך הונדערט יאר,
דען קיים דרא לופט, דרא זיא אינגאטעפען, פראפן אל-
לער בערוקקיינען איר אללע ענען זיא נעאכטען
ניוואקשישען האבען ווא זיך דענאך ערהאלטען, איבער
800 פאסליען ווארען נאך 1782 דער אפגעשליכען פער-
אשונג פרווילענען. פערנעכענס האפטען זיא אס 12 פון
פעכער 1774 דעם קאנינע פאן שטאטען אירע בושפען
אום נייכשעללונג פארנעלענע, ער איבערווען איר
נעוון דעם ראשע דער אינעל, אדער נעווער בעוויכעט,
דער נייטפליכקייט, דעם עקאפא אונד דען קאפאסאקען
דער אינווערווישט פאלמא, ווערעט אללעס איינפאכען,
דרא אבקאטלינע אינאועלעס צו פערדאכטען אונד
אירען בעיעכטען ווענען העפטען ווידעישטאנד ענט-
נענעוועטשען.

עיסט אין קאניגליכע עילאכס פאם 19 דעצעמ-
בער 1782 בראכט אינע ערפיייליכע פערנערעניגן אין
אירע פערהאלטעס, דער קאנינע נעוועט דען "אנדווי-
דען אויס דער ווענעראטע דער שארם פאלמא" צו
עלויבען, אין וועדע אנדעיקען שטאכטע בעוואונטער
שפארט אונד אן אלען אדען דער אינדעל מאלאקרא
צו וואונען, ער פארדערט פאן ווינען איבערען אינטער-
שטאטען ווא צו בענעטיגען איר אירען נעוועטען אונד
צו נעווארדען, אינשער אנדראוונג צו פאכטונג, אונד
קעדישטישאפען פערכאט ער, זיא צו סיסטעמאדעלן אירען
שיסע איר - שאפסטאכען ביזווענען.

ווא שוועטען אלע שטאכען וועלכע זיא פאן דען
איבערען בעוואונטערן ווארענעשע הונדורך נעשיע-
דען האפטען.

בלאו אים באשט-באדראגער קאפיאט דרופטע
דאס ערענעס איבער מיטטעל וויך, אין ווענע-
ברונע האט דער ווערע נעשארטע אירע אום אויך
אינע מיטטעלעדיגע איינטיג.

ר ע פ ס, רעכטס דער דאני, ווארע צווישען
דער דאני איר דער טוויס נוכט דער רעכט אין
ניוועס פערטאנעס, לינקס דער דאני האט דער
דרוש בענאנען.

מ א י ו, לינקס דער דאני אויס ער שוואך
איר אום אינע נוסע ערנשע קיים צו האפטען.
רעכטס דער דאני פערשטיכט דרא ערנשע שוואך
מיטטעל צו ווערדען, צווישען דער דאני איר
טוויס האט ער בענעפאללעס פאך דער ווערע נע-
ליטטען, אום אינס שטאקען נעוואסען אונד קליין,
רעכטס דער טוויס נעכט ער אירע באהרענע רע-
נען צוונודע, לינקס דער טוויס ווארע רענען
ערווישט צווישען דער טוויס אונד מאראש
שטעהט ער נוס, ערפארדערט אבער רענען, אין
ווענעברונע וורקט דרא אנהאלטענע ווארע
טווערעניג נוס, רענען אום אבער אויך ערווישט.
ה א י ד ע, ק א ר ה א י ו ו י ק ק ע נ שטע-
הען איבערלאל נוס.

ה ל ו ע נ פ ר י ב ט ע א י נ ד א ר ט ע נ
נ ע מ י ו נ שטעהען איבעראל ציעמליך נוס איר
דרופטע בלאו לינקס דער דאני אין שוואכע ער-
נעכטע ערווישערען.

ק א ר ט א פ ע ל ו ו י נד לינקס דער דאני
שליכט ערווישקעלט, רעכטס דער דאני אום
אינע מיטטעל-נישע ער-ווארעטען, רעכטס
דער טוויס שטעהען ווא בענעדיגענע, צווישען
דאני אום טוויס אום דאס ערשטאנעס בע-
פריידיגע, צווישען טוויס איר מאראש שטעהען
זיא אום אללענעניגען נוס עכענא אין ווענע-
ברונע.

ראטהועל.

(פאן הער יאזעף נרינגער ג פ ר ג פ ר סבורג)
נאר פרווונג אויסט מיט מיר בעשעללעכ:
האב נאר קיין אונעוון בויא דער וועלט,
ניווינאוואל איד קיין פוילע נעוועלל,
דען כוויכט דרא מיר, בן איך צו שטעלל,
מוס אפ שווערע לאפטען טראנען,
מוס מיר אומפער, אומפער פלאנען;
איך שויע וועדע היטע נאך קאלט,
ווא עס נוכט צו פערדענען נעלר,
אונד דענאך - וואס מיר וואנדערט נאר וער -
רופט דרא נאך מיר, אלס אב אין פוילע איד ווא-
ל.

חידה.

(מאח ההם ישרא ל ה כ הן קעלען)
יען קופת, אוא אל תובונ;
כי אט עיר לשנים תחלקני;
או נדאשם אן טעט את אחותי,
או המצוני עם אנשי ברתי;
רבים כחול הים לאין מספר,
לכן בשמי אל תנו מרתע,
הוא שם אהי מאנשי הדת;
בני מאלים ימא ערמי,
דרישו כבודים שם לנכח המצאונ;
שם פעום וישתו אחותי,
כבודי, ובשמי אל תנו דופי.

איפאלאונג דער דאטהועל אין ני 10,
דעם דייטשען:
א ו י נ ע נ ל א ו

(*) דרא נאכען דער אינוועדער רייכטער לאונגען,
ווערעט פאך שוויס דער נאכטען דרייטאנטישער אונד
צוקאפטען, ווערען ווי פערשענליכען.